
SALASSAPIDETTÄVÄ

TARKISTUSLISTA OPPILASHUOLLON JA NEUVOLAN KÄYTTÖÖN (ESI)KOULUSSA TAI KOTONA TAPAHTUVAN VÄÄRINKOHTELUN HAVAITSEMISEKSI

Käy tämä tarkistuslista läpi lapsen kanssa mikäli sinulla on syytä olettaa lapsen kohdanneen väärinkohtelua esikoulussa tai kotona. Väärinkohtelua voi olla *mikä tahansa toiminta, joka alistaa tai vähättelee toisia, olipa teko fyysinen tai ei*. Ei-fyysinen väkivalta voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että ryhmään luodaan painostava ilmapiiri tai leikitään sellaisia humoristisia tai rajuja leikkejä, jotka voivat tuntua joistakin lapsista ahdistavilta, loukkaavilta tai väheksyviltä.

Pyri luomaan miellyttävä ja turvallinen tilanne, jossa voit olla kaksin lapsen kanssa. Alle on koottu ehdotuksia tavoista, joilla luoda turvallinen keskusteluilmapiiri. Kerro lapselle, että hänen ei ole pakko vastata kysymyksiin, ja hän voi lopettaa keskustelun halutessaan.

Vaikeista asioista keskustelemisen jälkeen on tärkeää keskustella myös myönteisistä aiheista kuten onnellisuudesta ja turvallisuudesta, muutoin keskustelu saattaa jättää lapsen tuntemaan olonsa ahdistuneeksi. Elämän myönteisten asioiden esilletuomisen kautta kartoitetaan myös omia vahvuuksia ja toiminnan mahdollisuuksia.

Vaikka tavoitteena on turvallisen ja positiivisen ilmapiirin luominen, huolehdiathan siitä, ettet lupaa lapselle asioita joita et kykene täyttämään. Tällainen voi olla esimerkiksi lupaus olla kertomatta keskustelun aikana esille tulevista asioista kenellekään.

Tee keskustelun päätteeksi yhteenveto lapsen kanssa niistä turvattomuutta kotona tai (esi)koulussa aiheuttavista asioista, jotka hän on mahdollisesti tuonut esille, sekä niistä asioista, jotka hänen mielestään luovat turvallisuutta. Kerro lapselle mitä mielestäsi tulisi tehdä hänen tukemisekseen parhaalla mahdollisella tavalla ja turvallisuuden lisäämiseksi hänen elämässään. Kerro myös miten asiassa mielestäsi olisi hyvä edetä. Jos epäilet lapsen kohdanneen väkivaltaa kotona, muistathan lastensuojeluilmoituksen tekovelvoitteen.

Euroopan komission Daphne III ohjelman rahoittama. Euroopan komissio ei ole vastuussa hankkeen toteutuksesta tai sisällöstä.

Turvallisen ja miellyttävän ilmapiirin luominen:

Keskitä koko huomiosi lapseen.

Vältä kehonkieltä ja sijoittumista, jonka lapsi voi tulkita uhkaavaksi; asetu lapsen tasalle.

Osoita kunnioitusta lapselle ymmärtävän ja hyväksyvän otteen kautta.

Kysy asioista suoraan ja käytä ystävällistä, lämmintä äänensävyä koko keskustelun ajan.

Pysy rauhallisena, vaikka lapsi toisi esille vaikeita tai yllättäviä asioita.

Osoita uskovasi lasta. Passiivisuus ja neutraalius asioihin voi saada lapsen tuntemaan, että et usko häntä tai ota häntä vakavasti.

Keskustele lapsen omista resursseista ja vahvuuksista hänen kanssaan voimaannuttaaksesi häntä.

Varmista, että lapsi tietää voivansa tulla myöhemminkin puhumaan kanssasi.

Keskustele lapsen kanssa turvallisuuden tunteesta (esi)koulussa ja kotona:

Tunnetko olosi turvalliseksi (esi)koulussa? Entä kotona? Pelottaako sinua jokin asia tai oletko huolissasi jostain?

*Jos lapsi kertoo, ettei tunne oloaan turvalliseksi, on huolissaan tai pelkää joko (esi)koulussa tai kotona, seuraavat kysymykset voivat auttaa sinua selvittämään mahdollisia syitä siihen. Tässä listassa on kaksi kysymysosiota, joista ensimmäinen koskee (esi)koulua ja toinen kotia. Kun keskustele lapsen kanssa näistä aiheista, **pyri konkretisoimaan ja puhumaan omin sanoin varmistaaksesi, että lapsi ymmärtää.** Tarkistuslistassa on esimerkkejä, jotka auttavat sinua huomioimaan myös väärinkohtelun hienovaraisempia muotoja. Näiden esimerkkien kautta voit syventää lapsen kanssa käymääsi keskustelua. Jos huoli herää sekä (esi)koulun että kodin osalta, jaa keskustelu lapsen kanssa useampaan (2-3:een) osaan ja päätä kukin tapaaminen positiivisten asioiden käsittelyyn.*

(ESI)KOULU

Onko sinulla ystäviä (esi)kouluryhmässäsi? kyllä ei

Onko sinulla paljon tappeluita tai riitoja ryhmässäsi? kyllä ei

Onko (esi)koulussa tai muualla monitoimitalossa joku sellainen henkilö, jonka läheisyys saa sinut pelokkaaksi tai ahdistuneeksi? kyllä ei

Jos kyllä, niin kuka ja miksi? (Huomaa, että kyseessä voi olla myös henkilökunnan jäsen.)

Onko (esi)koulussa paikkoja, joissa et mielelläsi ole?

Onko (esi)koulussa paikkoja, joiden kautta et halua kulkea, koska sinua pelottaa?

Onko joku kohdellut sinua pahalta tuntuvalta tavalla, esimerkiksi väheksymällä sinua?
Jos kyllä, niin kuka? _____

Millä tavoin sinua on kohdeltu huonosti?

(Merkitse itsellesi ylös lapsen vastauksen perusteella; tarkoitus ei ole välttämättä kysyä erikseen jokaista vaihtoehtoa)

Sosiaaliset vuorovaikutustavat, kuten:

Nimittelemällä

Huomiotta jättämällä tai ryhmästä ulossulkemalla

Ärsyttämällä

Puhumisella selän takana niin että se tuntuu pahalta

Matkimalla niin että se tuntuu pahalta

Määräilemällä

Painostamalla tekemään asioita, joita ei halua
Nujakoinnilla tai metelöinnillä, joka tuntuu pahalta tai pelottaa
Toimimalla niin, että se häiritsee koulutyötä
Sellaisella hauskanpidolla, joka tuntuu pahalta
Väheksymisellä
Nauramalla lapsen pukeutumiselle, leluille, tavaroille tai tyyllille
Huutamalla tai syyttelemällä ilman perusteita
Pelottelemalla, uhkailemalla
Lapselle ei puhuta tai häntä ei kuunnella
Kiristämällä
Käyttämällä huumoria, joka tuntuu pahalta
Osoittamalla paikkaa niin että lapsi joutuu usein olemaan viimeinen tai saamaan huonommat osat, roolit tai tavarat leikeissä
Ilmapiiri ryhmässä on painostava tai epämiellyttävä

Fyysiset tavat

Töniminen, lyöminen, potkiminen tai pureminen
Epämukavalta tuntuva koskettelu
Lapsen tai yhteisen tavaroiden rikkominen tai vahingoittaminen

Aikuiset (esi)koulussa

Ruumiillinen rankaiseminen (tukistaminen, läpsäyttely ym.)
Lapsen nöyryyttäminen
Epäsopiva koskettelu
Lapsen tarpeiden huomiotta jättäminen
Kohtuuttomat vaatimukset ikätasoon nähden
Myös muut yllä olevissa kategorioissa mainitut asiat

Internet ja kännykkä (mikäli lapsi käyttää niitä)

Väheksyvät tai loukkaavat tekstit tai kuvat verkossa.

Sosiaalisista medioista ulosjättäminen (esim. Facebook) tai systemaattinen huomiotta jättäminen.

Puhelinhäiriköinti tai häirintä sähköpostissa, Messengerissä tai muussa sosiaalisessa mediassa.

Fyysisen väkivallan jäljet

Jos lapsella on merkkejä fyysisestä väkivallasta kehossaan tai vaatteissaan tai jos sinulla on muita syitä olettaa lapsen tulleen fyysisesti kaltoinkohdeksi, pyri selvittämään mitä on tapahtunut. Voit käyttää seuraavia kysymyksiä keskustelun lähtökohtana.

Kuinka sait nämä jäljet?

Voisitko kertoa minulle mitä sinulle on tapahtunut?

Lisäkysymyksiä

Voit kysyä mihin tahansa aiemmin kysytyyn liittyen syventäviä kysymyksiä, kuten:

Millaisissa tilanteissa näitä asioita yleensä tapahtuu?

Kuinka usein tällaista tapahtuu?

Mitä muut ihmiset tekevät nähdessään, mitä sinulle on tapahtunut?

Tietääkö kukaan aikuinen tilanteestasi?

Ovatko aikuiset tehneet mitään auttaakseen tai tukeakseen sinua?

Jos kyllä, mitä?

Onko se auttanut?

Tuleeko mieleesi mitään, mitä minä voisin tehdä, jotta sinulla olisi parempi olo?

Muistiinpanoja varten

Jos lapsi on kohdannut väärinkohtelua vertaisten tai koulun henkilökunnan jäsenen taholta, kerro lapselle, että olet iloinen siitä, että hän kertoi sinulle, koska voit nyt tukea häntä ja alkaa selvittämään tilannetta. Ota välittömästi yhteys opettajaan ja vanhempiin tai muihin ammattilaisiin yhteisössäsi puuttuaksesi väärinkohteluun ja estääksesi väärinkohtelun jatkumisen. Jos opettaja tai muu ryhmän aikuinen on tekijänä väärinkohtelussa, varmista, ettei väärinkohtelun puheeksi ottaminen aiheuta lapselle lisäharmia.

Kysymyksiä väkivallattomuudesta ja turvallisuudesta

Millaisissa tilanteissa sinusta tuntuu turvalliselta olla esikoulussa?

Kenelle voit puhua asioistasi?

Miten nämä ihmiset näyttävät, että välittävät sinusta?

Miten voit puolustautua vahingoittamatta muita?

Milloin tunnet olosi onnelliseksi?

Kerro joitakin asioita, joista olet viime aikoina tullut hyvälle mielelle.

Muistiinpanoja varten

VANHEMMAT tai MUUT AIKUISET tai SISARUKSET KOTONA

Jos lapsi kertoo olevansa huolissaan kotiasioista tai ettei tunne oloaan turvalliseksi kotona, pyri löytämään syytä siihen esimerkiksi seuraavien apukysymysten avulla. Voit käyttää myös kouluosiossa esitettyjen kategorioiden sisältöjä:

- Syötkö joka päivä kotona lämpimän ruoan?
- Kuka huolehtii sinusta jos olet sairas?
- Oletko usein yksin kotona ilman vanhempia?
- Milloin menet nukkumaan?
- Onko sinulla usein pahoja unia?
- Kuinka usein käyt pesulla ja harjaat hampaasi?
- Kenelle voit puhua huolestasi, jos sinulla on huono olla?

Seuraavat apukysymykset voivat liittyä väkivallan uhkaan. Tarkoitus on, että kirjoitat muistiinpanosi lapsen kertoman perusteella, ei kysymällä välttämättä jokaista kohtaa erikseen.

- Voitko kertoa tilanteista, jolloin et ole ollut turvassa?
- Pelkäätkö jotain kotona?
- Tapahtuuko kotona sellaista mikä huolestuttaa sinua?

Joku tönii, lyö tai potkii lasta tai sisarusta kotona; kuka? _____

Joku tönii, lyö tai potkii vanhempaa/hoitajaa kotona; kuka? _____

Lasta uhkaillaan väkivallalla; kenen taholta? _____

Vanhempaa/hoitajaa uhkaillaan väkivallalla; kenen taholta? _____

Lapselle huudetaan, häntä syytellään ja väheksytään; kuka? _____

Vanhemmalle/hoitajalle huudetaan, syytellään, väheksytään; kuka? _____

Lapsen tarpeista ei huolehdi.

Lapsi on jätetty yksin ilman hoitoa pitkäksi aikaa.

Lasta on kosketeltu epämiellyttävällä tavalla; kenen taholta? _____

Lapsen kohdistetaan kohtuuttomia vaatimuksia.

Lapsen kohdistetaan ruumiillista kuritusta, kuten tukistamista, piiskaamista, läpsäytyksiä; kenen taholta? _____

Ilmapiiri kotona on painostava.

Lapselle ei puhuta tai häntä ei kuunnella

Jotakin muuta, mitä? _____

Tapahtuuko edellä mainittuja asioita jossain muualla kuin kotona tai (esi)koulussa?

Tarkentavia jatkokysymyksiä:

Millaisissa tilanteissa tällaisia asioita useimmiten tapahtuu? Milloin ja missä sitä tapahtuu?

Kuinka usein näitä asioita on tapahtunut?

Mitä muut tekevät kun he näkevät mitä sinulle tai muulle perheenjäsenelle tapahtuu tai on tapahtunut?

Tietääkö joku aikuinen tästä?

Onko hän tehnyt mitään auttaakseen sinua? Mitä?

Auttoiko se?

Miten toivoisit minun auttavan sinua?

Kysymyksiä turvallisuudesta ja hyvinvoinnista kotona:

Milloin tunnet olosi turvalliseksi ja iloiseksi kotona?

Onko sinulla muita paikkoja, missä tunnet olosi turvalliseksi ja iloiseksi?

Onko sinulla välittäviä aikuisia elämässäsi? Ketä?

Miten he auttavat tai voisivat auttaa sinua?

Kerro jostain mukavasta kotiin liittyvästä tapahtumasta tai asiasta tai jostain muusta mukavasta muistosta.

Muistiinpanoja varten

Jos sinulla on syytä epäillä, että lapsen perusturvallisuutta koskeviin tarpeisiin ei ole vastattu tai että hän kokee kotona väärinkohtelua, ota yhteys oppilashuoltoon, lastensuojeluun, sosiaalityöntekijään tai muihin viranomaistahoihin. Kerro lapselle, että tuet häntä ja teet voitavasi auttaaksesi lasta ja hänen perhettään, ja että oli tärkeää, että lapsi puhui asiasta sinulle.

HAASTATELLUN LAPSEN NIMI: _____

YHTEENVETO LAPSEN TURVALLISUUTTA UHKAAVISTA TEKIJÖISTÄ (ESI)KOULUSSA TAI KOTONA:

YHTEENVETO LAPSEN TURVALLISUUTTA TUKEVISTA TEKIJÖISTÄ JA VOIMAVAROISTA:

MAHDOLLISET JATKOTOIMENPITEET:

SEURAAVA TAPAAMINEN: _____

MUISTIIN MERKITSI (paikka, päivämäärä ja allekirjoitus):